

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Факультет № 6
Кафедра соціології та психології*

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
з навчальної дисципліни «Теорії та концепції особистості в ракурсі
юридичної психології»
обов'язкових компонент освітньо-наукової програми
третього (доктор філософії) рівня вищої освіти**

053 Психологія (юридична психологія)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 7 від 30.08.2023 р.

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол № 7 від 25.08.2023 р.

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Протокол № 7 від 29.08.2023 р.

Розглянуто на засіданні кафедри
соціології та психології
Протокол № 8 від 15.08.2023 р.

Розробник:

Доцент кафедри соціології та психології, кандидат біологічних наук, доцент
Шахова О.Г.

Рецензенти:

1. Старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії морально-психологічного супроводження службово-бойової діяльності Національної гвардії України науково-дослідного центру службово-бойової діяльності Національної гвардії України Національної академії Національної гвардії України, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник Воробйова І.В.
2. Професор кафедри педагогіки та соціології, доктор психологічних наук, доцент Мілорадова Н.Е.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми		Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
		Всього	з них:					
			лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
	Тема №1. Предмет і основні завдання дисципліни: «Теорії та концепції особистості в ракурсі юридичної психології».	16	2	2	-	-	12	
	Тема№ 2. Біологічні теорії та концепції делінквентності	20	3	3	-	-	14	
	Тема № 3 Підходи психології особистості до пояснення девіантної та делінквентної поведінки	22	4	4	-	-	14	
	Тема № 4. Соціально-психологічні теорії девіантності та делінквентності.	22	4	4	-	-	14	
	Тема № 5. Соціологічні теорії та концепції делінквентності.	22	4	4	-	-	14	
	Тема № 6. Філософсько-гуманістичні концепції девіантності та делінквентності в психології	18	3	3	-	-	12	
	Всього:	120	20	20	-	-	80	Екзаме н

2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми		Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни		Вид контролю
		Всього	з них:	

		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема №1. Предмет і основні завдання дисципліни: «Теорії та концепції особистості в ракурсі юридичної психології».	20	2	2	-	-	16	
Тема № 2. Біологічні теорії та концепції делінквентності	20	2	2	-	-	16	
Тема № 3 Підходи психології особистості до пояснення девіантної та делінквентної поведінки	20	2	2	-	-	16	
Тема № 4. Соціально-психологічні теорії девіантності та делінквентності.	20	2	2	-	-	16	
Тема № 5. Соціологічні теорії та концепції делінквентності.	20	2	2	-	-	16	
Тема № 6. Філософсько-гуманістичні концепції девіантності та делінквентності в психології	20	2	2	-	-	16	
Всього:	120	12	12	-	-	96	Екзамени

3. Методичні вказівки до семінарських занять

ТЕМА 1. Предмет і основні завдання дисципліни: «Теорії та концепції особистості в ракурсі юридичної психології».

Семінарське заняття Предмет і основні завдання дисципліни: «Теорії та концепції особистості в ракурсі юридичної психології».

Навчальна мета заняття: ознайомлення здобувачів з проблемою особистості в психології, розкриття поняття особистості у психології, висвітлення основних психологічних теорій особистості та теорій делінквентності.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), 2 - год. (заочна форма навчання)

Навчальні питання:

1. Визначення об'єкта та предмета дисципліни.
2. Поняття особистості у психології.
3. Класичні теорії особистості. Класифікація теорій особистості за Мадді: моделі конфлікту, моделі самореалізації та моделі погодженості.
4. Розширення меж теорії особистості: теорії та концепції особистості в ракурсі юридичної психології. Теорії делінквентної поведінки.

Методичні вказівки. Під час підготовки до семінарських занять

звернути увагу на те, що теорії особистості являють собою організовані спроби розвинути наше розуміння поведінки людини з точки зору психології. Теорії особистості мають відношення не тільки до загального функціонуванню індивідуума, але також до індивідуальних відмінностей між людьми.

Хоча в даний час немає загальноприйнятого єдиного визначення особистості, тим не менш, в більшості теоретичних визначень особистість розглядається як загальна ідея індивідуальних відмінностей, як гіпотетична структура, як процес розвитку протягом життя, а також як сутність, що пояснює стабільні форми поведінки.

Теорії особистості фокусуються на шести самостійних аспектах поведінки людини: структура, мотивація, розвиток, психопатологія, психічне здоров'я і зміна поведінки за допомогою терапевтичного впливу.

Слід також звернути особливу увагу на те, що в останні десятиріччя підходи до людської природи і функціонування продовжують розвиватися. В юридичній психології особлива увага приділяється теоріям девіантної та делінквентної поведінки. Існує велика кількість загальних концепцій девіантності, автори яких як правило концентрують увагу на якомусь одному (рідко - на двох-трьох) аспекті девіантної поведінки. Традиційно, все різноманіття теорій зводять до трьох типів: *біологічні, психологічні та соціологічні*. Однак, на більш високому теоретичному рівні можна бачити, що більшість розбіжностей між вченими пов'язана з поглядом на причини девіантної поведінки: чи вони знаходяться всередині, чи назовні людини, або зовнішні умови можуть сприяти прояву як позитивного так і негативного потенціалу в людині.

Література.

Основна

1. Євдокімова О. О. Історія психології: навч. посіб. - Вид. 2-ге, допов. Харків : Константа, 2020. 320 с.
2. Corr P. J., Matthews G. (ed.). The Cambridge handbook of personality psychology. Cambridge University Press, 2020.
3. Теорії та концепції особистості в ракурсі юридичної психології: навчально-методичний посібник / автори-укладачі: Д.В. Швець, О.Г. Шахова. О.О. Євдокімова. Харків, 2021. 126 с.

Допоміжна

1. Морозов О. М. Патопсихологічний аналіз особистості у правоохоронній практиці : Монографія К. : Атіка, 2009. 320 с.
2. Швець Д. В. Наукові підходи до проблеми розвитку особистості у сучасних українських та зарубіжних психологічних дослідженнях / Д. В. Швець // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – Київ : ДП "Інформ.-аналіт. агентство", 2016. – Т. 10 : Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія, вип. 29. – С. 207-219.

3. Montag C., Elhai J.D. A new agenda for personality psychology in the digital age? *Personality and individual differences*. V. 147. P. 128-134.

ТЕМА 2. Біологічні теорії та концепції делінквентності.

Семінарське заняття Біологічні теорії та концепції делінквентності.

Навчальна мета заняття: ознайомлення здобувачів з основними біологічними теоріями та концепціями делінквентності.

Кількість годин - 3 год. (денна форма навчання), - 2 год. (заочна форма навчання)

Навчальні питання:

1. Погляди Ч. Ломброзо на спадково-біологічні та сімейно-родинні чинники злочинності.
2. Близнюковий метод вивчення спадкових факторів у формуванні схильності до делінквентності.
3. Типології особистості Кречмера та Шелдона.
4. Хромосомна гіпотеза агресії та злочинності Джекобса, Брандона та Мервіля.
5. Гормональна теорія злочинної та агресивної поведінки.

Методичні вказівки. Під час підготовки до семінарського заняття звернути особливу увагу на те, що, не дивлячись на певну роль біологічних чинників у формуванні схильності до агресивної та девіантної поведінки, їх вплив здатний в значній мірі коригуватися впливом цілої низки інших причин.

Слід звернути увагу на основні риси цього підходу:

- Перші наукові спроби пояснити делінквентність біологічними методами з'явилися в кінці XIX століття;
- Делінквентність пов'язувалася з такими факторами, як спадковість (близнюковий метод), фізична конституція (Кречмер і Шелдон), гормони (Шлапп), хромосоми (Джекобс) і ін.;
- Більшість вчених вважають, що в будь-якому випадку вплив біологічних факторів має опосередковуватися впливом зовнішніх умов, тому не можна трактувати біологічні феномени як «причини» делінквентності;
- Біологічні концепції можуть використовуватися в ідеологічних цілях, виправдовуючи існуючий соціальний порядок і застосування каральних заходів впливу на делінквентів.

Література.

Основна:

1. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки: навч. посіб. : рекомендовано МОН України. Київ : Либідь, 2011. 520 с.
2. Теорії та концепції особистості в ракурсі юридичної психології: навчально-методичний посібник / автори-укладачі: Д.В. Швець, О.Г. Шахова. О.О. Євдокімова. Харків, 2021. 126 с.
3. Shoemaker D.J. Theories of Delinquency: An Examination of Explanations

of Delinquent Behavior. Oxford University Press, 2018. 400 p.

4. Thornberry T. Developmental Theories of Crime and Delinquency. Routledge, 2018. 539 p..

5. Ling S., Umbach R., Raine A. Biological explanations of criminal behavior. Psychology, Crime & Law. 2019. V. 25:6, 626-640, DOI: 10.1080/1068316X.2019.1572753

Допоміжна

1. Морозов О. М. Патопсихологічний аналіз особистості у правоохоронній практиці : Монографія К. : Атіка, 2009. 320 с.

2. Шахова О.Г. Соціальна психологія особистості. Навчальний посібник. Харків: «Контраст», 2019. 116 с.

3. Ломброзо Ч. Жінщина преступница и проститутка / С. Lombroso & G. Ferrero; Пер. д-ра Г. И. Гордона. Киев ; Харьков: Ф. А. Иогансон, 1897 (Киев). 478 с.

4. Лоренц К. Агрессия URL: https://royallib.com/book/konrad_lorents/agressiya_tak_nazivaemoe_zlo.html

5. Ling S., Umbach R., Raine A. Biological explanations of criminal behavior. Psychology, Crime & Law. 2019. V. 25:6, 626-640, DOI: 10.1080/1068316X.2019.1572753

ТЕМА 3. Підходи психології особистості до пояснення девіантної та делінквентної поведінки.

Семінарське заняття Підходи психології особистості до пояснення девіантної та делінквентної поведінки.

Навчальна мета практичного заняття: ознайомлення здобувачів з основними підходами психології особистості до пояснення девіантної та делінквентної поведінки.

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання), - 2 год. (заочна форма навчання)

Навчальні питання:

1. Психодинамічний підхід до тлумачення делінквентності. Психоаналіз З.Фрейда про вроджені джерела агресивної поведінки. Типологія особистості Ф.Рітмана: шизоїдний, депресивний, істеричний та компульсивний типи особистості, крайні варіанти яких характеризуються девіантністю та делінквентністю.

2. Еволюційна теорія пояснення агресивної поведінки. Етологія К.Лоренца та «гідралічна модель девіантності». "Мисливська гіпотеза" агресивних нахилів людини американських палеоантропологів Уошберн і Ардрі.

3. Біхевіоральний підхід до тлумачення делінквентності. Б.Ф.Скіннер про поведінку як реакцію людини на відповідні стимули у зовнішньому середовищі.

4. Когнітивний підхід до розглядання витоків делінквентної та

девіантної поведінки.

Методичні вказівки. Під час підготовки до семінарського заняття звернути особливу увагу на те, що теорії психодинамічного напрямку розглядають девіантність як результат прояву вроджених потягів і інстинктів, які не можуть контролюватися людиною або суспільством в повному обсязі. До числа фундаментальних відкриттів відноситься вчення Фрейда про несвідоме, як резервуар девіантних потягів. Значним досягненням неофрейдизму є виділення типологій особистості (Ф. Рітман), що показують, які особистісні риси сприяють прояву тієї чи іншої форми девіантності.

Еволюційний підхід пояснює людську девіантність як результат еволюційної деформації інстинктів (К.Лоренц).

Теорії біхевіористської орієнтації дають нам цінний матеріал про різноманіття стимулів, що викликають девіантну та делінквентну поведінку. У центрі уваги при цьому виявляється не сам суб'єкт, а лише поведінковий процес, розглянутий за схемою «S → R». Представники когнітивної психології вказують, що без урахування того, як сам діючий суб'єкт сприймає ту чи іншу соціальну ситуацію, ми не завжди здатні зрозуміти, що ж лежить в основі його девіантної реакції на той чи інший стимул.

Література.

Основна:

1. Психологія у професійній діяльності поліції: навч. посіб. / [О.О. Євдокімова, І.В. Жданова, Д.В. Швець та ін.] ; за заг. ред. В.В. Сокурєнка; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 310-326.
2. Теорії та концепції особистості в ракурсі юридичної психології: навчально-методичний посібник / автори-укладачі: Д.В. Швець, О.Г. Шахова. О.О. Євдокімова. Харків, 2021. 126 с.
3. Shoemaker D.J. Theories of Delinquency: An Examination of Explanations of Delinquent Behavior. Oxford University Press, 2018. 400 p.
4. Thornberry T. Developmental Theories of Crime and Delinquency. Routledge, 2018. 539 p.

Допоміжна

1. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки : навч. посіб. : рекомендовано МОН України. Київ : Либідь, 2011. 520 с. 2.
2. Морозов О. М. Патопсихологічний аналіз особистості у правоохоронній практиці : Монографія К. : Атіка, 2009. 320 с.
3. Шостко О. Ю. Біологічні та психологічні теорії пояснення злочинної поведінки неповнолітніх у США. Теорія і практика правознавства. 2015. Вип. 1. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_1_26
4. Moore M. Psychological Theories of Crime and Delinquency. Journal of Human Behavior in the Social Environment. 2011. V. 21:3. 226-239, DOI: 10.1080/10911359.2011.564552

ТЕМА 4. Соціально-психологічні теорії девіантності та делінквентності.

Семінарське заняття Соціально-психологічні теорії девіантності та делінквентності.

Навчальна мета заняття: ознайомлення здобувачів з основними соціально-психологічними теоріями девіантності та делінквентності.

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання), - 2 год. (заочна форма навчання)

Навчальні питання:

1. Специфіка підходу соціальної психології до причин делінквентності.
2. Теорія когнітивного дисонансу Л.Фестінгера.
3. Теорія соціального навчання. Конформізм і девіантність. Експерименти С.Аша. Деструктивне наслідування. Феномен Вертера. Деструктивне підпорядкування. Експерименти С.Мілграмма.
4. Девіантність масової поведінки (феномени соціальних агрегатів).
5. Три рівні поведінки: особистісний, рольовий і масовий. Девіантність і рольова поведінка. Порушення правил рольової взаємодії і нездатність розшифровувати соціальні контексти.

Методичні вказівки. Під час підготовки до семінарських занять звернути увагу на те, що соціальна психологія розглядає девіантність в контексті тих психологічних механізмів, які формуються і проявляються під впливом взаємодії людини з іншими людьми. Принцип когнітивного дисонансу пояснює, як можуть вироблятися девіантні установки і відбуватися девіантні зміни мислення і поведінки людей. Деякі відхилення в поведінці пов'язані з феноменами конформності і підпорядкування авторитету, що спотворюють індивідуальну оцінку ситуацію і створюють умови для девіантності «за згодою» або «за наказом». Приклади масової поведінки в складі соціальних агрегатів можуть розглядатися як випадки колективної девіантності; з іншого боку, можна виокремити три рівні поведінки: особистісний, рольовий і масовий, що мають свою специфіку і нормативність. Нарешті, девіантна поведінка може розглядатися в контексті порушень правил рольової взаємодії і нездатності розшифровувати соціальні контексти; з позицій цього підходу, деякі психічні відхилення можуть розглядатися як порушення залишкових норм.

Література.

Основна:

1. Теорії та концепції особистості в ракурсі юридичної психології: навчально-методичний посібник / автори-укладачі: Д.В. Швець, О.Г. Шахова. О.О. Євдокімова. Харків, 2021. 126 с.
2. Юридична психологія: підручник /за заг. редакцією О.М. Бандурки; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Майдан, 2018. 684 с.

3. Юридична психологія : підручник / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2019. 288 с
- 4., Shoemaker D.J. Theories of Delinquency: An Examination of Explanations of Delinquent Behavior. Oxford University Press, 2018. 400 p.
5. Thornberry T. Developmental Theories of Crime and Delinquency. Routledge, 2018. 539 p.

Допоміжна

1. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки : навч. посіб. : рекомендовано МОН України. Київ : Либідь, 2011. 520
2. Шахова О.Г. Соціальна психологія особистості. Навчальний посібник. Харків: «Контраст», 2019. 116 с.
3. Шостко О. Ю. Біологічні та психологічні теорії пояснення злочинної поведінки неповнолітніх у США. Теорія і практика правознавства. 2015. Вип. 1. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_1_26
4. Zembroski D. Sociological Theories of Crime and Delinquency. Journal of Human Behavior in the Social Environment. 2011. V 21:3. 240-254, DOI: 10.1080/10911359.2011.564553

ТЕМА 5. Соціологічні теорії та концепції делінквентності

Семінарське заняття «Соціологічні теорії та концепції делінквентності»

Навчальна мета заняття: ознайомлення здобувачів з основними соціологічними теоріями та концепціями делінквентності.

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання), - 2 год. (заочна форма навчання)

Навчальні питання:

1. Специфіка соціологічного підходу до девіантності та делінквентності.
2. Концепція соціальної аномії Е. Дюркгейма.
3. Теорія соціальної напруги Р. Мертон.
4. Субкультурна теорія делінквентності А. Коена.
5. Типологія девіантних субкультур: кримінальна, протестна, відступаюча.
6. Теорія конфлікту і девіантність.
7. Теорія приклеювання ярликів. Первинна і вторинна девіантність. Теорія диференційної асоціації.
8. Віктимологія і теорія запобігання злочинним посяганням.

Методичні вказівки. Під час підготовки до семінарських занять звернути увагу на те, що недосконалість суспільно-економічного устрою може стимулювати зростання девіантних тенденцій в суспільстві, як реакцію на соціальну несправедливість; особливо показовою в цьому плані є невідповідність між соціально значущими цілями і реальними можливостями їх досягнення - так пояснює девіантність теорія соціальної напруги.

Згідно субкультурної теорії, різного роду субкультури чинять негативний соціалізуючий вплив на особистість, що потрапила в поле їх дії; мабуть, існування таких субкультур так само пояснюється реакцією на соціальну нерівність; виділяють три типи девіантних субкультур - кримінальну, протестну і відступаючу.

Прихильники теорії наклеювання ярликів та теорії стигми вважають, що девіантність може бути негативною реакцією на соціальне відторгнення, викликане наклеюванням ярлика; в той же час сам ярлик девіанта здатний надати направляючий вплив на особистість, завдяки значній ролі соціальних очікувань у формуванні поведінки; ярлик може мати важливе значення при переході від первинної девіантності до вторинної.

Теорія конфлікту підкреслює важливість соціальних угод щодо девіантності і нерівні можливості членів суспільства в управлінні своєю девіантністю, підтримуючи теорію ярликів в тому, що девіантність - це сконструйована поведінка, результат соціальної угоди, що укладається в інтересах влади.

Теорія диференціальних асоціацій свідчить про те, що девіантність засвоюється за допомогою навчання, в процесі соціалізації, при цьому ймовірність засвоєння девіантних моделей поведінки тим вище, чим більше користі така поведінка приносить тому, хто її здійснює; сформовані в процесі соціалізації схильності, смаки звички, ціннісні орієнтації, в значній мірі визначають рівень девіантності людини в подальшому.

Віктимологія розглядає питання взаємодії жертви і злочинця, вважаючи, що жертви, найчастіше за допомогою різних невербальних сигналів, провокують злочинні посягання на себе.

Література:

Основна:

1. Євдокімова О. О. Історія психології : навч. посіб. - Вид. 2-ге , допов. Харків : Константа, 2020. 320 с.
2. Теорії та концепції особистості в ракурсі юридичної психології: навчально-методичний посібник / автори-укладачі: Д.В. Швець, О.Г. Шахова. О.О. Євдокімова. Харків, 2021. 126 с.
3. Юридична психологія: підручник /за заг. редакцією О.М. Бандурки; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Майдан, 2018. 684 с.
4. Shoemaker D.J. Theories of Delinquency: An Examination of Explanations of Delinquent Behavior. Oxford University Press, 2018. 400 p.
5. Thornberry T. Developmental Theories of Crime and Delinquency. Routledge, 2018. 539 p.

Допоміжна

1. Шостко О. Ю. Біологічні та психологічні теорії пояснення злочинної поведінки неповнолітніх у США. Теорія і практика правознавства. 2015. Вип. 1. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_1_26
2. Завойська О. Ю., Мачинська Н. І. Психологічні механізми учинення злочину. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх

справ. 2013. № 1. С. 104-114.

3. DeLisi M. Race and (antisocial) personality. Journal of Criminal Justice. 2018. V. 59. P. 32-37. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2018.05.004>.

4. Montag C., Elhai J.D. A new agenda for personality psychology in the digital age? Personality and individual differences. V. 147. P. 128-134.

5. Peck D., Whitlow D. Approaches to Personality Theory. New York: Routledge, 2019. 143 с.

ТЕМА 6. Філософсько-гуманістичні концепції девіантності та делінквентності в психології.

Семінарське заняття. Філософсько-гуманістичні концепції девіантності та делінквентності в психології.

Навчальна мета заняття: ознайомлення здобувачів із основними філософсько-гуманістичними концепціями девіантності та делінквентності в психології.

Кількість годин - 3 год. (денна форма навчання), - 2 год. (заочна форма навчання)

Навчальні питання:

1. Специфіка поглядів представників еґо-психології та гуманістичного підходу на природу девіантності та делінквентності.
2. Еґо-психологія і гуманістична концепція особистості. Узагальнений образ нормальної («врівноваженої») людини.
3. Погляди Е.Фрома на причини делінквентності.
4. Погляди А.Маслоу на делінквентність.
5. Логотерапія В.Франкла та екзистенціальний погляд на витоки девіантності.

Методичні вказівки. Під час підготовки до семінарських занять звернути увагу на те, що пояснення девіантності вимагає наявності концепції норми; найбільш філософські концепції створені представниками гуманістичного напрямку в психології.

- Еґо-психологія зосереджується на вивченні свідомості (Еґо); згідно цій школі, поведінка людини є результатом прагнення до адаптації та утвердження своєї самості.

- Теорія самореалізації А. Маслоу, підкреслює, що людиною рухає прагнення до задоволення потреб, вищою з яких є потреба в самореалізації - максимальному розкритті свого потенціалу.

- Всі гуманістично орієнтовані психологи підкреслюють, що нормальна людина - це адаптований індивід, що знаходиться в згоді з собою і оточуючими, не схильний до тривоги і депресії, оптимістично дивиться на життя; сумніви, тривога, внутрішній конфлікт розглядаються, як ознаки патології.

- Логотерапія В. Франкла описує людину, як істоту, що володіє

свободою волі, що шукає сенс свого життя; сенс - явище особистісне і потребує зусиль для свого відкриття і реалізації, тому тривога, конфлікт і страждання, розглядаються, як нормальні феномени людського існування.

• Головна форма девіантності, за Франклом – екзистенціальний вакуум, що виявляється як у формі погоні за відчуттями, депресії, так і в формі самозаспокоєності, згоди з самим собою; сенс завжди динамічний і пов'язаний з розривом між тим, ким є людина і тим, ким вона повинна бути.

Література:

Основна:

1. Теорії та концепції особистості в ракурсі юридичної психології: навчально-методичний посібник / автори-укладачі: Д.В. Швець, О.Г. Шахова. О.О. Євдокімова. Харків, 2021. 126 с.
2. Юридична психологія: підручник /за заг. редакцією О.М. Бандурки; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Майдан, 2018. 684 с.
3. Shoemaker D.J. Theories of Delinquency: An Examination of Explanations of Delinquent Behavior. Oxford University Press, 2018. 400 p.
4. Thornberry T. Developmental Theories of Crime and Delinquency. Routledge, 2018. 539 p.

Допоміжна

1. Шостко О. Ю. Біологічні та психологічні теорії пояснення злочинної поведінки неповнолітніх у США. Теорія і практика правознавства. 2015. Вип. 1. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_1_26
2. Завойська О. Ю., Мачинська Н. Психологічні механізми учинення злочину. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2013. № 1. С. 104-114.
3. Montag C., Elhai J.D. A new agenda for personality psychology in the digital age? Personality and individual differences. V. 147. P. 128-134.
4. Peck D., Whitlow D. Approaches to Personality Theory. New York: Routherge, 2019. 143 с.

1. Рекомендована література(основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна:

1. Євдокімова О. О. Історія психології : навч. посіб. - Вид. 2-ге , допов. Харків : Константа, 2020. 320 с.
2. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки : навч. посіб. : рекомендовано МОН України. Київ : Либідь, 2011. 520 с. 2. Максимова Н.Ю. Основи психології девіантної поведінки : підручник : Затверджено МОН України. К. : ВПЦ «Київ. ун-т», 2008. 440 с.
3. Морозов О. М. Патопсихологічний аналіз особистості у правоохоронній практиці : Монографія К. : Атіка, 2009. 320 с.

4. Психологія у професійній діяльності поліції: навч. посіб. / [О.О. Євдокімова, І.В. Жданова, Д.В. Швець та ін.] ; за заг. ред. В.В. Сокурєнка; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 310-326.
5. Теорії та концепції особистості в ракурсі юридичної психології: навчально-методичний посібник / автори-укладачі: Д.В. Швець, О.Г. Шахова. О.О. Євдокімова. Харків, 2021. 126 с.
6. Юридична психологія : підручник / за заг. редакцією О.М. Бандурки; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків : Майдан, 2018. 684 с.
7. Corr P. J., Matthews G. (ed.). The Cambridge handbook of personality psychology. Cambridge University Press, 2020.
8. Ling S., Umbach R., Raine A. Biological explanations of criminal behavior. *Psychology, Crime & Law*. 2019. V. 25:6, 626-640, DOI: [10.1080/1068316X.2019.1572753](https://doi.org/10.1080/1068316X.2019.1572753)
9. Moore M. Psychological Theories of Crime and Delinquency. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*. 2011. V. 21:3. 226-239, DOI: [10.1080/10911359.2011.564552](https://doi.org/10.1080/10911359.2011.564552)
10. Shoemaker D.J. Theories of Delinquency: An Examination of Explanations of Delinquent Behavior. Oxford University Press, 2018. 400 p.
11. Thornberry T. Developmental Theories of Crime and Delinquency. Routledge, 2018. 539 p.
12. Zembroski D. Sociological Theories of Crime and Delinquency. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*. 2011. V 21:3. 240-254, DOI: [10.1080/10911359.2011.564553](https://doi.org/10.1080/10911359.2011.564553)

Допоміжна:

1. Завойська О. Ю., Мачинська Н. І. Психологічні механізми учинення злочину. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 104-114.
2. Пакушина Л., Шелудько А. Стадії та рівні розвитку делінквентності особистості. *Bulletin of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University. Series" Pedagogical Sciences"*. 2018. №. 3. С. 95-100.
3. Попович О. В. Соціально-психологічна характеристика особистості злочинця. *Часопис Київського університету права*. 2012. №2. С. 313-316.
4. Шахова О.Г. Соціальна психологія особистості. Навчальний посібник. Харків: «Контраст», 2019. 116 с.
5. Швець Д. В. Наукові підходи до проблеми розвитку особистості у сучасних українських та зарубіжних психологічних дослідженнях / Д. В. Швець // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – Київ : ДП "Інформ.-аналіт. агентство", 2016. – Т. 10 : Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія, вип. 29. – С. 207-219.
6. Швець, Д. В. Психологічні та правові засади формування особистості поліцейського в Україні: монографія / Д. В. Швець, МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Харків: Майдан, 2018. - 518 с.

7. Юридична психологія в Україні: здобутки та перспективи: матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 24 квіт. 2015 р.). К.: Нац. акад. внутр. справ, 2015. 252 с.
8. DeLisi M. Race and (antisocial) personality. *Journal of Criminal Justice*. 2018. V. 59. P. 32-37. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2018.05.004>.
9. Montag C., Elhai J.D. A new agenda for personality psychology in the digital age? *Personality and individual differences*. V. 147. P. 128-134.
10. Peck D., Whitlow D. *Approaches to Personality Theory*. New York: Routledge, 2019. 143 с.
11. Tremblay R. E. The prediction of delinquent behavior from childhood behavior: Personality theory revisited. *Facts, frameworks, and forecasts*. Routledge, 2017. P. 193-230.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Merydithhttps S. *Personality Theories*. First published: 20 November 2017. <http://doi.org/10.1002/9781118524275.ejdg0097>
2. Електронна бібліотека Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського (www.nbuv.gov.ua)
3. Пошукова система Google Академія (Google Scholar) - <http://scholar.google.com>
4. Шостко О. Ю. Біологічні та психологічні теорії пояснення злочинної поведінки неповнолітніх у США. Теорія і практика правознавства. 2015. Вип. 1. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_1_26